

O D M E V I N A ...

Ivan Tomažič

VENETSKI IN ETRUŠČANSKI NAPISI

V SODOBNOSTI št. 6–9 leto 1996 je dr. Milko Matičetov objavil dolg članek v nadaljevanju o dosedanjih poskusih za razvozlanje venetske in etruščanske enigme na podlagi ali s pomočjo slovanskih jezikov. Članek je obširno opisovanje, kako je prišlo do različnih teorij in o njihovih nedoslednostih, vedno z največjim prezirom vsega in vseh, ki so se ukvarjali s to zadevo, ne da bi avtor članka niti enkrat utemeljil svojega stališča do »absurdnosti branja etruščansko/venetskih napisov na podlagi slovenskih rodoljubnih sanj« s kakšnim konkretnim protidokazom. Zanj je »verovanje v slovanskost Etruščanov in slovanskost Venetov« le »plevel v gojenem vrtu slovenske filologije«. Ker Matičetovu tako zaničevalni izrazi še ne zadostujejo, išče s svojim kramljanjem priložnost za izganjanje »venetskega hudiča, ki je splezal in se udobno ugnezdil na palubo slovenske filološke barke«. To priložnost vidi v »iskrivi domisllici« razlage venetskih napisov in v protislovju razlage etruščanskih napisov.

Ker se s tako nestrokovnim polemiziranjem ne strinjam, se nisem brigal, da bi na ta članek odgovoril. Zdaj pa se dr. Matičetov v Glasniku Slovenske matice 1997 (stran 37) čudi nad mojim molkom. Zato se čutim dolžnega, da mu povem svoje mnenje. Drugače bi utegnil misliti, da mi je njegovo pisanje vzelo sapo in da ne znam, kaj odgovoriti.

Omejil se bom na konkretne dokaze, kakor se spodobi znanstveno-raziskovalnemu prijemu.

Začnimo z razlago venetskih napisov, s katerimi je povezana prazgodovina vseh Slovanov in še prav posebno Slovencev. Do tega spoznanja, ki se nekaterim zdi utopija, bodo prej ali slej prišli tudi zgodovinarji in jezikoslovci. Potem bodo blamirani tisti, ki se danes posmehujejo našemu raziskovalnemu delu. Pregovor pravi, da kdor se zadnji smeje, se najslajše smeje.

O našem tolmačenju venetskih napisov dr. Matičetov pravi, da so »izkri-

va domišljica«. Kot primer navaja prevod besed »popotnik« in »raca« iz napisa Pa l ter še »Osti jarej« in »Lik zemljin«. Ker lastnih argumentov za zavračanje našega prevoda nima, se naslanja na venetologa Pellegrinija in Prodocimija, ki brez znanja in upoštevanja slovenskega jezika ne moreta razumeti venetskih napisov in zato iščeta v njih le izmišljena osebna imena, kakor da Veneti ne bi znali pisati kaj drugega razen imen.

Da ne bi bil predolg, hočem dokazati le, kako lepo se ujema s slovenskim jezikom napis Pa l, ki ima prednost, da se nahaja na nagrobniku z upodobitvijo ženske, ki ponuja ptico (kot popotnico) možu, ki stoji s palico v roki kot popotnik. Lahko si mislimo, da tudi napis hoče povedati kaj podobnega.

Pa l – Nagrobnik iz Camin (Padova) iz 6. stoletja pr. Kr.
(Museo Civico Padova)

Prva beseda, kakor jo bereta Pell.–Prosd. je *Puponei*, ki naj bi bilo ime. Vendar se motita že pri črki *O*, ki je v resnici *T*, saj je zelo vidna na sredini debela pika, po kateri *O* postane *T*, kakor vemo po venetski abecedi (glej I Veneti antichi, stran 333). Beseda je torej *puptnei*, v kateri že po izgovarjavi

opazimo nepisani polglasnik *e*, torej pup(e)tnei, beseda, ki jo lahko imamo za slovensko *popotnemu*, torej popotniku.

Druga beseda je *ego*, ki jo venetologi krčevito zamenjavajo z latinskim *ego* (jaz), da bi tako venetski jezik potisnili v bližino latinščine, čeprav je ta komaj začela nastajati v Laciju, ko so Veneti že imeli svojo izoblikovano pismenost in pomembno kulturo. Venetski *ego* nima torej nobene zveze z latinskim, izgovarja pa se *jego* in pomeni njega ali njegov. Da se je začetni *e* v venetščini izgovarjal kot *je*, lahko sklepamo iz enake izgovarjave črke *e* v slovensko-beneškem narečju in v furlanskem jeziku, v katerem je iz davne preteklosti ostalo tudi ne malo drugih venetskih (slovenskih) besed. Kot poseben dokaz je ruski *ego*, ki se tudi izgovarja *jego* in pomeni prav tako njega ali njegov, verjetno starodavna dediščina iz nekdanje venetščine.

Tretja beseda, kakor jo bereta Pell.–Prosd., je *rakoi*. Tudi pri tej besedi se trudita, da bi jo interpretirala po svoje. Črko *C* napačno bereta kot *K*, ker črta pred *C* ima delilni namen in je zato podaljšana navzdol in kot taka ne spada k črki *C*, da bi iz nje naredila *K*. Drugo napako delata Pell.–Prosd. s tem, da iščeta črko *i* v drugi navpični vrsti, ki je celo deljena od prve s posebno poševno črto. Poleg tega ta znak niti ni *i*, temveč je navadna črtica pred črko *E*, enaka tisti po tej črki. Obe črtici sta znana venetska punktacija. Zato sta obe črtici manjši od prave črke *i*. O tem se lahko vsakdo prepriča na zelo lepi sliki v knjigi I Veneti antichi, stran 285.

Prava beseda je torej *raco* (v 4. sklonu). Da je beseda *raca* obstajala v venetščini, lahko sklepamo po furlanskem jeziku, ki tudi ima to besedo, medtem ko je v italijanščini anitra.

Četrta beseda je *ekupetaris*, ki je Pell.–Prosd. ne razumeta. Matej Bor pa jo prepričljivo razlaga kot potovati, ki je bilo takrat sinonimno z voziti se s konji, lahko bi rekli kopitati. Beseda *ekupetaris* (beri *jekupetaris*) je sestavljena iz *jek* (odmev) in *kopitati*. Rusko *kopitet* pomeni dirjati s konjem.

Pomen stavka je torej: *Popotniku njegovo raco za na potovanje*, pomen, ki je imenitno izražen tudi na upodobitvi. Ali je kdo, ki lahko oporeka tej razlagi in dokaže, da ima posamezna beseda kak drug pomen?

Bolj obširno se Matičetov članek bavi z razlagami etruščanskih napisov, ki so brez dvoma težje narave zaradi posebnih okoliščin razvoja etruščanskega naroda. Ker se je pojavilo že več razlag etruščanskih napisov na podlagi slovenskega jezika, dr. Matičetov trdi, da je vse skupaj »absurdno branje etruščansko-venetskih napisov«, namesto da bi se vprašal kot razumen človek, ali ni mogoče, da je ena od teh razlag pravilna, ali vsaj da ima ena ali druga nekaj pravih elementov v sebi, ki bi utegnili kazati pot spoznanja etruščanskega jezika.

Za razumevanje etruščanskih napisov moramo najprej kaj vedeti o nastanku in razvoju etruščanskega naroda. Ključ za to spoznanje je kultura Vil-

lanova, ki je okoli 1000 pr. Kr. dokazana v severni Italiji in v Toskani. To pa je bila ista venetska kultura žarnih grobišč z razliko, da so bile njene žare bikonične. Torej tudi Etruščani so nastali iz kulture žarnih grobišč, čeprav so se potem v teku nekaj stoletij pomešali z nekim drugim ljudstvom, verjetno iz Male Azije. S tem se je tudi njihov jezik oddaljil od prvotnega skupnega venetskega jezika. Zato je kolikor toliko mogoče še raztolmačiti nekatere od starejših etruščanskih napisov s pomočjo slovenskega jezika, ne pa poznejše, potem ko se je jezik pomešal z drugim.

Matičetov pristop k problematiki razlage bodisi etruščanskih ali venetskih napisov je popolnoma skregan z znanstveno metodiko. Iz dejstva, da se mu nekatere razlage zdijo napačne, sklepa, da je vse napačno. Ali se razumen človek ne bi moral raje vprašati, če je morda vsaj kak napis pravilno tolmačen? V tem primeru bi moral tudi nujno sklepati, da neka povezava med obema jezikoma gotovo obstaja, kakor sem omenil pri pregledu venetskih napisov. Zato vabim bralce, naj mi sledijo pri razlagi vsake besede enega od etruščanskih napisov. Če vidimo, da je razlaga pravilna, kolikor ni protidokazov, bomo morali priznati sorodnost med etruščanščino in slovenščino.

Vzemimo ponovno kratek napis na nekem nagrobniku, ki je očitno v zvezi z upodobitvijo, okoli katere se napis nahaja. To je nagrobnik iz Vetulonije iz 7. stoletja pr. Kr. Na upodobitvi vidimo mogočnega vojščaka v samozavestni drži, ki razodeva neki vodilni položaj. Okoli podobe je še kar dobro ohranjen napis brez presledkov med besedami (po venetski navadi), ki ga etruskolog Pallottino deli na besede, ne da bi znal povedati, kaj naj bi take besede pomenile. Vendar je zanimivo, da je njegova delitev blizu naše, ki nam daje besede z odlično usklajajočim se pomenom s podobo na nagrobniku. Prav te besede pa so izredno podobne slovenskim.

Poskusimo. Pallottino deli tako napis na besede:

... leš feluskeš tusnutn ... panalaš mini muluvaneke hirumi abersnahs

Preglejmo in ovrednotimo vsako besedo tega pomembnega napisa. Vzemimo delitev Pallottina in popravimo jo kritično.

1) (*... leš*). To besedo je težko brati. Morda je Avleš. Vsekakor gre za prvo od dveh imen. Torej brez pomena.

2) (*feluskeš*). Je drugo ime pokojnega vladarja. Prvo črko, ki je podobna naši številki 8, etruskologi trmasto berejo kot F, čeprav etruščina in venetsčina nista imeli te črke, kakor je tudi slovanščina nima. V resnici gre za črko B. Ime je torej *Beluskeš*.

3) (*tusnutn*). Če prvo črko delimo, nam da samostojno besedo *T* (*tu*). Ostane *usnut*, ki je slovanska beseda. V ruščini pomeni uspavan, mrtev. Zadržna črka spada k naslednji besedi, ki je zaradi pokvare ni. Najverjetneje je pomenila leži ali počiva. Pomen prvih besed je torej *N Beluskeš tu mrtev (počiva)*.

Nagrobnik vladarja Avlesa Beluskesa iz Vetulonije, 7. ali 6. stoletje pr. Kr.

(Firenze, Museo archeologico)

4) (*panalaš*). Če to besedo, ki kot taka nima pomena, delimo, imamo dve izrazito slovanski besedi: *panal* s pomenom vladal (*pan* pomeni gospod v češkem, poljskem in lužiškem jeziku. Poljsko *panajoč* je vladati) in *aš*, ki v češkem jeziku (*až*) pomeni dokler, dokler ni.

5) (*mini muluvaneke*). Poskusimo z drugačno delitvijo: *minimul* bi bilo pravilno nadaljevanje prejšnjih besed, namreč: »vladal je, dokler ni preminil«. To pomeni očitvidno beseda *minimul*. Navadna beseda je *miniti*. Njena podaljšana oblika pa je bila, kakor se vidi *minimati*, kakor je slovenska *minevati*.

Sledi črka *U*, ki je v zvezi z naslednjo besedo *vane*. Beseda *van* (*nebesa*) je tudi slovenska (glej *Pleteršnik*). Najdemo jo večkrat tudi v venetskih napisih. Naslednja beseda *ke* odgovarja slovenski *ko*.

6) (*hirumi*). Že po izgovarjavi vidimo, da beseda lepše zveni deljana v *hir umi*. Hir je v zvezi z hirati. Pleteršnik pozna tudi slovensko besedo hir za bolezen. V tem primeru je pravi pomen besede hir tegoba. Hir umi je torej tegoba uma ali težko zemeljsko spoznanje.

7) (*abersnahs*). Lahko opazimo, da sta dve zadnji črki nepotreben privezek. Dajmo jima torej lasten pomen. Tako imamo *abersna* s pomenom razjasni. Pri Pleteršniku je napisano: nebo se obrsne, t. j. obriše, izjasni.

Naslednji dve črki (*h* in *s*) bi lahko razumeli kot ko (naj) in se. V enozložnicah, posebno če je ena sama črka, je težko videti točno nekdanji pomen, ki je lahko bil različen, odvisno od stavka.

S pravilno razdelitvijo besed bi torej napis pomenil:

N Beluskeš t usnut ...

N Beluskeš tu uspavan (počiva)

panal aš minimul

vladal (je), dokler ni preminil

u vane ke hir uma abersna h s

v vanu ko (bo), tegoba uma obrsne naj se.

(Danes bi rekli: Večna luč naj mu sveti.)

Naj mi dr. Matičetov dokaže, da besedna delitev ni pravilna, da te besede nimajo tega pomena in da niso v zvezi s slovanščino. Drugače naj prizna, da obstaja sorodnost med etruščanskim in slovenskim jezikom. Vsi drugi zaključki sledijo sami od sebe.